

Р. Н. 687. I 630

TSR MINISTRŲ TARYBA
МИНИСТРОВ ЛИТОВСКОЙ ССР

Valstybės saugumo komitetui
Teisingumo ministerijai

Prašau pareikšti šiuo klausimu savo nuomonę.

V. Sakalauskas

1990 m. kovo 30

12-4151

КОПИО НА КОНТРОЛЬ

Dir. H. Vaitiekaitis
V. Šeštokaitis
K. J. Karčiūnas

Visuomenės informacijos skyriaus
Vilnius, 1990 m. kovo 30 d.

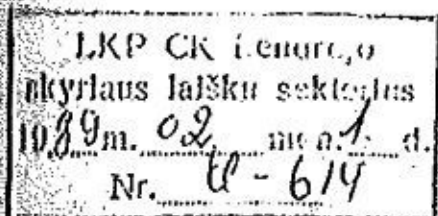

arg. koordinatoras
arg. pildyti reikšti dakt.
arg. visai patikėti dakt.

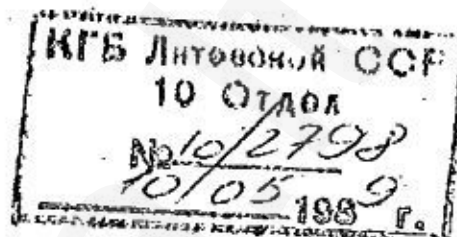
1181024444
05.04.89

Lietuvos Komunistų Partijos Centro Komiteto

Sekretoriui drg. A. BRAZAUŠKUI

P a r e i š k i m a s

Dar vykstant Didžiajam Tėvynės karui į išvaduos Lietuvos rajonus priešas pradėjo siųsti savo paruoštus diversantus, kurie, kartu su užnugaryje likusiais okupantų talkininkais, pradėjo vykdyti teroristinius veiksmus prieš besikuriančios Tarybų valdžios aktyvistus išvaduosiuose Lietuvos kaimuose.

Šiems atsiųstiems diversantams naikinti, Lietuvos KP (b) Centro Komitetas 1944 m. liepos 18 d. savo nutarimu, įpareigojo kiekvienoje išvaduosioje Lietuvos apskrityje iš tarybinių aktyvistų sukurti naikinamuosius batalijonus prieš atsiųstiems diversantams ir jų talkininkams naikinti.

Vykdamas šį Partijos Centro Komiteto nutarimą, kūrėsi naikintojų batalijonai ir pradėjo kovoti su atsiųstais diversantais ir jų talkininkais.

Atsižvelgiant į tai, kad naikinamųjų batalijonų kovotojai, gynė darbo žmones nuo buržuazinių nacionalistų teroro, Lietuvos KP (b) Centro Komitetas ir Lietuvos TSR Liaudies Komisarų Taryba 1945 m. spalio 18 d. nutarė apskrityse esančius naikinamuosius batalijonus ateityje vadinti liaudies gynėjų būriais, o šių būrių kovotojus - liaudies gynėjais.

Liaudies gynėjai ir jų kova pokario metais buvo būtina reikalinga, apsaugoti Lietuvos darbo žmones nuo susiorganizavusių ginkluotų gaujų teroro ir masinio žmonių žudymo, kuris tada Lietuvoje buvo įgavęs platų mastą ir žiaurias sadistines formas.

Pokario metais, ginkluotos liaudies priešų gaujos Lazdijų apskrityje nužudė daugiau, nei 570 nekaltų žmonių. Tūkstančius gyventojų jie nužudė ir kitose Lietuvos vietovėse.

Tai buvo sudėtinga, labai sunki ir pavojinga liaudies gynėjų kovą su šiomis ginkluotomis tarybinės liaudies priešų gaujomis, nes jų kovas aktyviai rėmė ir jiems padėjo likę nuverstos buržuazinės okupacinės valdžios atstovai ir kaime gyvenantys jų bendrininkai, tikėdami su šių ginkluotų gaujų pagalba atkurti buržuazinę valdžią Lietuvoje ir atgauti savo prarastas privilegijas.

Todėl, norėdami pakirsti liaudies gynėjų būrių kovingumą, užsienio žvalgyba ir ginkluotų gaujų vadai, siuntė į liaudies gynėjų būrius savo agentus ir kitokius provokatorius. Su jais kartu lindo į liaudies gynėjų būrius ir kitoki asmeninio pasipelnimo ieškantys smulkūs įvairaus plauko nusikaltėliai. Buvo dar blogiau, kai nedidelių ginkluotų gaujų kovotojai, pasivadinę save liaudies gynėjais mušė ir terorizavo kaime gyvenančius dorus žmones, imdavo iš jų maisto produktus ir kitokius vėrtinius daiktus, liaudies gynėjų vardu. Jie tokiais savo provokaciniais veiksmais, stengėsi kompromituoti ir apjuodinti dorus liaudies gynėjų būrių kovotojus, žeminti liaudies gynėjų būrių autoritetą dorų žmonių tarpe ir stiprinti jų kovingumą. Todėl liaudies gynėjams teko kovoti ne tik prieš buržuazinį terorą, bet ir už savo gretų grynumą. KGB žvalgyba ir tarybinė valdžia pralindusius ginkluotų gaujų talkininkus ir perduoti juos tarybinės valdžios teisėtumo pažeidėjus šalinti iš savo gretų.

Nors sunkioje kovoje už dorų darbo žmonių saugumą, daug liaudies gynėjų žuvo, tačiau jie nepalužo ir kovodami su tarybiniais liaudies priešais, parodė savo drąsą, aukštas politines idėjines ir moralines savybes.

Vykdydami savo visuomeninę misiją, jie kartu įvykdė ir Lietuvos Komunistų partijos Centro Komiteto ir Tarybinės vyriausybės nuostatuose jiems pavestas užduotis. Numalšino ginkluotą pasipriešinimą, daug išgelbėjo nekaltų žmonių gyvybių ir padėjo įtvirtinti tarybų valdžią Lietuvos kaime.

Komunistų partija ir Tarybinė vyriausybė aukštai įvertino buvusių liaudies gynėjų nuopelnus Tarybų Valdžiai ir suteikė jiems didžiojo Tėvynės karo dalyvio statusą ir jie dabar gali naudotis karo veteranams teikiamomis lengvatomis. Pažymint išymes pergales didžiojo Tėvynės kare metines, buvusius liaudies gynėjus apdovanojo ordinais ir jubiliejiniais medaliais.

Tais sunkiais pokariniiais metais liaudies gynėjai nebuvo leidžiami atlikti kokius nors kitus darbus. Jie neturėjo jokių teisių ir jiems buvo griežtai draudžiama savavališkai sulaikyti žmones, juos apklauskinti, terorizuoti, daryti gyventojų namuose bet kokią prievartą ir pasisavinti jų kokią nors turtą. Jų buvo tiesioginė pareiga kovoti prieš ginkluotų gaujų terorą, ginti žmones nuo ginkluotų gaujų užpuolimų ir saugoti partinius ir tarybinius darbuotojus, vykstančius į kaimus atlikti jiems duotų darbų.

Tačiau prasidėjus persitvarkymui, demokratijai ir viešumui, atsirado besikuriantio Lietuvos persitvarkymo sąjudžio veikėjai, buvusių liaudies gynėjų provokatorių arba jų palikuonių Romas Gudaitis, kuris 1988 m. birželio 11 d. laikrastyje "Literatūra ir Menas" Nr. 24 (2169) parašė straipsnį "Mes iš persautų dainų krašto", kuriame buvusius liaudies gynėjus išvadino girtuokliais, buhliganais, tinginiais, valkatomis, lupikautojais, nemokšom, štalino pakalikais, ginkluotais asilais, išvežtųjų turto grobikais, godybų plėšikais ir sulygino su turinčiais gerą uoslę kareivių šurmuliu. O Vytautas Petkevičius, buvęs Šilavoto valsčiaus liaudies gynėjas, atsiliėpdamas į šį R. Gudaičio parašytą straipsnį, 1988 m. liepos 2 d. laikrastyje "Literatūra ir Menas" Nr. 27 (2172) parašė straipsnį "Pasiutusiu miltų-pasiutusi košė", kuriame, iškraipydamas tikruosius faktus apie to meto liaudies gynėjų gyvenimą ir veiklą, šiems R. Gudaičio šmeižtams pritarė.

1988 m. rugsėjo 25 d. Lazdijų miesto karo ir darbo veteranų susitikime su Lietuvos persitvarkymo sąjudžio atstovu B. Gendzeliu, mes jo paklausėme, kodėl persitvarkymo sąjudžio veikėjas R. Gudaitis taip nekulturingai elgėsi ir savo parašytame straipsnyje viešai respublikinėje spaudoje taip niekuo nepagrįstai apkaltino ir taip labai negražiai apšmeižė, tokių šmeižtų nenusipelnčius buvusius liaudies gynėjus, nepateikęs nei vieno panašaus nusiuntimo fakto. Mes pasakėme, kad liaudies gynėjų būriai, buvo įkurti LKP (b) Centro Komiteto ir LTSR Liaudies Komisarų Tarybos nutarimu, o ne savavališkai susiorganizavusios kokios tai ginkluotos gaujos ir jos taip veikė, kaip R. Gudaitis rašo savo straipsnyje.

Atsakydamas į šį klausimą, B. Gendzelis mums paaiškino, kad tu LKP (b) Centro Komiteto ir LTSR Liaudies Komisarų Tarybos nutarimu, kurio buvo įkurti liaudies gynėjų būriai, persitvarkymo sąjudis nepripažįsta ir todėl skaito, kad to meto liaudies gynėjų būriai, tai buvo savavališkai įsikūrusios ginkluotos gaujos, kurios vedė neteislingą ginkluotą kovą prieš to meto laisvės kovotojus ir labai blogai elgėsi su visais žmonėmis.

Atsirado ir daugiau panašių rašinėtojų, kurie, aprašydami pokarinių metų padarytas klaidas, šių sukeltų neigiamų emocijų paskatinti, spaudoje rašytuose savo straipsniuose, būtinai pa-

bo, kad liaudies gynėjai laužė medelių viršūnes ir kūrė laužus arti namų, daužė žmonėms galvas ir vielomis rišo jiems rankas, atidaužydavo žmonėms kojų padus, kad vežami niekur nepabėgtų, šaudė į parke augančius medžius, prievarta vertė žmonis, kad rašytų pareiškimus stoti į kolūkius ir dar mini visokiausių niekuo nepagrįstų kaltinimų. Dar blogiau, 1989 m. sausio 7 d. Valstiečių laikraštyje Nr. 7 (6636) kokia tai veikėja iš Vilkaviškio rajono Teiberių kaimo Danutė Kasiukaitienė parašė straipsnį "Žmogus tarp žmonių" ir iš Panevėžio Valė Indrošiūnienė parašė straipsnelį "Be kaltės kaltioji". Šiuose savo straipsniuose nepateikdamos jokių konkrečių įrodymų, papasakojo apie liaudies gynėjų tokius žiaurius darbus, kokius atlikdavo tik liaudies priešų ginkluotų gaujų dalyviai. Ir, norėdami įrodyti, kad liaudies gynėjai tikrai toki buvo, tai tame pačiame laikraščio puslapyje, šalia šių liaudies gynėjų šmeižiančių straipsnių, patalpintas Skuodo rajono Girdenių kaimo gyventojas Jadvygos Šimanaitienės straipsnis "Už ką?" kuriame aprašyti liaudies priešų ginkluotų gaujų teroristiniai veiksmai ir nekaltų žmonių žudymai.

Tačiau visi dori liaudies gynėjai taip nedarė ir daryti negalėjo, nes jiems reikėjo savo chumaniškus ginkluotos kovos veiksmus prieš pastatyti liaudies priešų ginkluotiems kovos veiksams, kurie kovodami prieš niekuo nekaltus žmones, juos terorizavo visai kankino ir žudė. Todėl liaudies gynėjai taip daryti, kaip darė jų priešai, negalėjo ir jiems taip daryti buvo griežtai draudžiama. Jeigu pasitaikydavo panašių faktų, tai juos padarydavo į liaudies gynėjų būrius pralindę nesąžiningi žmonės ir kitokie provokatoriai. Pasitaikydavo, kad netaktiškai pasielgdavo aktyvistai, su kuriais liaudies gynėjai kartu eidavo ir juos saugodavo. Buvo ir tokių atvejų, kai miesteliuose gyvenantys chuliganai pasidarydavo iš medžio pistoletus (imituojančius tikrąjį ginklą,) ir po vienu švarkų atlapu prisiseigdavo lietuviškos nacionalinės vėliavos ženkluką, o po kitais švarkų atlapais penkiakampę žvaigždę ir naktimis išeidavo į kaimus plėšikauti. Ir vienus žmones susistatę prie plėnų ar susiklupę jie apiplėšdavo ir paimdavo jų vertingus daiktus ir maisto produktus, kaip ginkluotų gaujų kovotojai, o kitus taip apiplėšdavo pasivadinę save liaudies gynėjais. O dabar viskas tada buvo padaryta negerai, suverčiama tik buvusiems liaudies gynėjams.

Pokariniais metais liaudies gynėjų būrių įsikūrimas ir jų koviniai veiksmai, apie kuriuos dabar rašinėja mažai ką apie tai žinantys ir išmanantys rašytojai, žurnalistai ir kitokie rašytojai vyksta ne čia ir ne dabar, o vyko tenai ir tada. Todėl ne ištyrinėjus buvusių liaudies gynėjų būrių atliktų darbų vertinti jų veiksmus tik dabartiniu metu neteisingai sukeltomis emocijomis yra negerai ir taip daryti nereikėtų.

Todėl toki rašytojai, žurnalistai, ir kitoki rašinėtojai kaltindami buvusius liaudies gynėjus, lokiais nepelnytais ir niekuo nepagrįstais kaltinimais ir taip negražiai juos aprašydami apmudoje jie grubiai pažeidė buvusių dorų liaudies gynėjų garbę ir orumą, labai juos įžeidė, įskaudino ir pastūmėjo į didelę gyvenimo neviltį, nes po atliktų šių niekuo nepagrįstų kaltinimų, dabar rašinėtojai siūlina, o Lietuvos persitvarkymo sąjūdis reikalauja, kad iš buvusių liaudies gynėjų atimtų jiems suteiktas už tarnautą ilgvasas ir nori juos sulyginti su buvusiais tarybinės liaudies priešų ginkluotų gaujų dalyviais.

Kai liaudies gynėjai vykdė Partijos ir Tarybinės vyriausybės nutarimus ir, rizikuodami savo gyvybe, kovojo prieš išulius tarybinės liaudies priešus, tai tada partinių ir tarybinių organų vadovai liaudies gynėjams sukydavo, kad už pavojingą ir panaikojamą darbą ir kovinius nuopelnus jumi Tėvynėje atodityje niekada ne pamirš. Tačiau dabar, kai tie, kurie nenorėjo, kad pokario metais

buvo įtvirtinta tarybinė santvarka Lietuvoje arba jų palikuonys ir kiti jų idėjų draugai, pradėjo buvusius liaudies gynėjus nepagrįstai kaltinti ir viešai juos kompromituoti, tai buvusiems liaudies gynėjams reikia bereikalingai kentėti arba tik patiems savo įėjomis nuo jų gintis. O LKP Centro Komitetas ir LTSR Ministrų Taryba, kurių bendru nutarimu buvo įkurti liaudies gynėjų būriai ir jų kovotojai vykdė šiuos nutarimus, tylėjo ir dabar tyli, jų negyria negina ir nepagrįstai apkaltintų ir sukompromituotų nereabilituoja.

Dabar, kai visi džiaugiasi Lietuvos atgimimu ir persitvarkymo rezultatais, tai mes buvę liaudies gynėjai, šiais laimėjimais džiaugtis negalime, nes esame moraliai pasmerkti, negalime normaliai bendrauti su žmonėmis, su jaunimu ir nežinome koksai ateityje bus mūsų likimas.

Todėl, remdamiesi šiame pareiškime išdėstytais faktais, mes buvę liaudies gynėjai reikalaujame ir prašome Jūsų, kartu su LTSR Ministrų Tarybos pirmininku V. Sakalausku sudaryti iš partinių tarybinių ir mokslinių įstaigų darbuotojų kompetentingą komisiją, kuri ištirtų pokario metų buvusių liaudies gynėjų būrių kovotojų veiklą, atskirtų gerus atliktus darbus nuo blogų, juos paskelbti respublikinėje spaudoje ir blogus darbus ir jų atlikėjus pasmerkti o buvusiems doriems liaudies gynėjams viešai paskelbtus nepelnytus ir niekuo nepagrįstus kaltinimus, juos moraliai reabilituoti ir aiškiai pasakyti, koksai bus jų likimas ateityje.

Buvusių Lazdijų apskrities ir dabar čia gyvenančių liaudies gynėjų parašai:

1989.01.18.

Bulinskas
Puškevičius

S. Žaliukas

Muravjovas

V. Blaževičius

Laurenovas

D. Konovalovas

Leonovas

A. Baubonis

Vasilevas

T. Muravjovas

Petruškevičius

P. Matviejovas

Mizaras

J. Ignatavičius

Mikelionis

S. Matulevičius

A. Ignatavičius

Petkevičius

Z. Janulevičius

Švitra

J. Kėrys

Buvęs apskrities l.g. būrio štabo viršininko

padėjėjas politiniam reikalams A. Mozūras

LIETUVOS TSR
VALSTYBĖS SAUGUMO
KOMITETAS
КОМИТЕТ
ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ
ЛИТОВСКОЙ ССР

932768 Vilnius, Lenino pr. 40
932768 Вильнюс, пр. Ленина, 40

1991.05.03. № 373-1184

1991.05.03. 30 d. rašto
Nr. 12-4151.

1991.05.03. 30 d. rašto
Nr. 12-4151.

Lietuvos Komunistų partijos
Centro Komitetui

Lietuvos TSR Ministrų Tarybai
Vilnius

Pastaruoju metu spaudoje, televizijos ir radio laidose, o taip pat kai kurių visuomeninių judėjimų aktyvistų viešumoje pasisakymuose iškreiptai vertinamas liaudies gynėjų vaidmuo stiprinant Tarybų valdžią Lietuvoje.

Respublikos gyventojai, tame tarpe daug liaudies gynėjų, savo laisvumo ir pareiškiamoje Valstybės saugumo komitetui išreiškia labai rimtą susirūpinimą padažnėjusiais išpuoliais ir moraliniu šantažu prieš pokario metų tarybinius aktyvistus ir liaudies gynėjus. Medinių informacijos organų vadovai ne vieną principingai vertinamą skaitytųjų laišką ir panaudoja nepatikrintus jų pareiškimus dėl liaudies gynėjų dalyvavimo vykdomant stalinistinio laikotarpio represijas. Šie faktai, kaip ir kiti, keliai liaudies gynėjų pažeidė to meto įstatymus, todėl atvejus reikia iširti atskirai, o ne apibendrintai kaltinti juos visus.

Reikėtų nekurį vietinių vykdomųjų valdžios organų kotinimą, o tiesiog peržiūrėti liaudies gynėjų barų atminimo įamžinimo klausimą.

Konstatuame, jog siekiant apginti daugelį dorų buvusių liaudies gynėjų nuo nepagrįstų viešų išpuolių ir šmeižto, objektyviai ir teisingai įvertinti praeitį, tikslinga būtų paskelbti spaudoje utitinkamą, lygiavertinį pareiškimą šiuo klausimu. Siūlomas pareiškimo projektas pildomas.

Priedas: 2 lapai.

Komiteto pirmininkas

S. Siemionas

Iskra: R. K. K.

Lietuvos KP CK, LTSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas, respublikos Ministrų Taryba, kitos žinybos bei spauda gauna daug laiškų, kuriuose piliečiai pagrįstai nusiskundžia dėl to, kad masinės informacijos priemonės, o taip pat kai kurie visuomeniniai judėjimai pastaruoju metu tendencingai ir iškreiptai vertina buvusių liaudies gynėjų vaidmenį pokario metų laikotarpiu.

Kaip žinoma, LKP (b) CK ir respublikos Vyriausybės 1945 m. spalio 10 d. nutarimu prie apskričių ir valsčių buvo įkurti liaudies gynėjų būriai (performuoti naikintojų batalionai), kurie atliko svarbų vaidmenį, apsaugant Lietuvos darbo žmones nuo ginkluotų gaujų teroro, masinio žmonių žudymo ir įtvirtinant Tarybų valdžią respublikoje. Daugelis šių būrių kovotojų žuvo ir jų atminimas deramai įamžintas.

Šiuo demokratijos ir viešumo plėtojimo, visuomeninio aktyvumo ir skirtingų nuomonių pasireiškimo laikotarpiu, vertinant mūsų istorinę praeitį pastebimas suprantamas domėjimasis ir buvusių liaudies gynėjų veikla. Vienok, atskiruose straipsniuose, televizijos ir radio laidose, viešuose pasisakymuose neretai tendencingai ir iškraipytai pademoni pirmųjų pokario metų sunkumai, bandoma sumenkinti liaudies gynėjų kovų su nuožmiu nacionalistiniu ginkluotu pagrindiniu reikšmę, apkaltinti juos vykdyčius stalininio laikotarpio nusikaltimus ir žmonių žudymus.

Be abejo, steigiant liaudies gynėjų būrius ne visada tinkamai buvo paremkami šių būrių kovotojai, dėl ko į jų gretas patekdavo ir atsitiktiniai žmonės. Norėdami pakenkti liaudies gynėjų būrių kovingumui, ginkluoto pagrindžio vadeivos siuntė į juos savo provokatorius. Tiesiog tokius asmenis pačiuose liaudies gynėjų būriuose buvo imamas priemonių įstatymo numatyta tvarka. Esant konkrečioms faktams, kada liaudies gynėjai pažeidė teisėtumą pagal tuo metu veikusių įstatymus, tokius atvejus būtina ištirti atskirai. Be to, negausių gaujų dalyviai, neretai patys pasivadinę liaudies gynėjais, pastarųjų vardu plėšikavo ir terorizavo kaimo gyventojus. Tokiais veiksmais buvo siekiama kompromituoti ir apjuodinti darbus liaudies gynėjų, žeminti jų autoritetą darbo žmonių akyse ir diskredituoti tarybinę santvarką.

Vykdydami pavestus jiems užduotis, liaudies gynėjai įnešė svarų indolį kovoje su ginkluotu pagrindžio pasipriešinimu, išgelbėjo nemažai žmonių gyvybių ir aktyviai prisidėjo įtvirtinant Tarybų valdžią Lietuvoje.

Liaudies gynėjų veikla, kaip visas pokario laikotarpis, pilnai dar

neįmanoma grįžti atgal istorikų moksliniuose darbuose. Tačiau ir dabar gerai žinoma, kad šie kovotojai, neturėję tuo metu nei reikiamo pasirengimo, nei tinkamo aprūpinimo, kasdien rizikuodami gyvybe, tais sudėtingais ir sunkiais pokario metais garbingai atliko savo pareigą darbo žmonėms ir todėl neteisinga būtų kitaip vertinti jų veiklą.